

BRITISK ORIENTERING OM NORSK HISTORIE

109686

Vår nasjonale kultur i et videre og noe

Aftenposten uvant perspektiv 13.6.57

For Aftenposten av universitetsbibliotekar GUNNAR CHRISTIE WASBERG

Derry, T. K. A short History of Norway. Lond. 1957.

Det hører med til de små landets skjebne at deres kultur og historie sjelden vekker alminnelig interesse utover det hjemlige miljø. For Norges vedkommende måtte det en Henrik Ibsen eller Fridtjof Nansen til før man i det store utland endret sin oppfatning om et bondefolk som under barske vilkår førte et enkelt og harmonisk liv uten store rystelser. Vår handelsflåte ble nok lagt merke til, likeledes var enkelte laktagere for den siste krig opptatt av de politiske og ganske særlig de sosiale forhold. Men Norge lå nu engang i et rolig hjørne av verden, hvor minnene om krig og alvorlig indre uro forlengst var visket ut av bevisstheten. Bortsett fra vikingtiden syntes ikke vårt lands historie å kunne påkalle nevneverdig oppmerksomhet.

Den annen verdenskrig bragte en endring i dette forhold. Allerede det dristige tyske mottrekk i april-dagene fylte avisene med stoff om Norge og Skandinavia, ikke alt like smigrende for oss, riktignok, men vi var da for en gangs skyld i brennpunktet. I de følgende år vakte motstanden mot okkupasjonsmakten sammen med handelsflåtes innsats for de alliertes sak fortsatt interesse, og denne har mer eller mindre holdt seg i etterkrigstiden. Vi har fått en rekke reisebeskrivelser av skiftende kvalitet om norske forhold, men få av dem har noen særlig kunnskapsmessig tyngde. En grundig forståelse av et folks åndelige og materielle kultur krever i virkeligheten et dypere kjennskap til landets historiske bakgrunn. En for sin tid utmerket fremstilling av norsk-amerikaneren Knut Gjerset er nu foreldet, og den øvrige litteratur på engelsk om Norges historie dreier seg enten om spesielle emner eller henviser seg til faghistorikeren.

Dr. T. K. DERRY

Det er derfor med stor forventning at man begynner lesningen av den nye Norges historie, skrevet for en utenlandsk lesekrets. Når man dertil vet at forfatteren er en markant skikkelse innen den engelske historiker-verden, må man kunne vente et verk fylt av sikker viden og avvelet vurdering. Dr. T. K. Derry behersker norsk, og han kjenner åpenbart det viktigste som er skrevet om vårt lands historie. Når vi dessuten vet at han har skrevet den offisielle britiske beretning om felttoget i Norge; det er blitt en fryktløs fremstilling av et lite særerikt kapittel i Storbritannias historie, blir vi klar over at han iallfall for et avsnitts vedkommende har førstehånds innsikt. Om man så føyer til at forfatteren under den siste krig var opptatt med ansvarsfullt arbeid i direkte forbindelse med

norske problemer, må hans oppfatning tillegges alvorlig vekt. Dr. Derry har sine meningers mot i sporadiske tilfelle også i den grad at få nordmenn vil kunne følge ham i vurderingen av enkelte begivenheter.

Fremstillingen hever seg av den grunn langt utover et «textbook»-nivå. Boken er nok populært skrevet, den er endog direkte lett-fattelig, og forfatteren er nærmest forsiktig når det gjelder kildekritiske problemer som spesialistene ikke er enige om. Men hvor man har å gjøre med en generaliserende vurdering, eller hvor han omtaler nasjonal-psykologiske eiendommeligheter, viser han en freidighet og ironi i uttrykksmåten som gir boken farve. Han viser også en evne til å trekke opp de store linjer som gang på gang imponerer, og uten at nyansene går tapt. Slik som fremstillingen er lagt opp, innbyr den imidlertid stundom til kritikk. Når dr. Derry skuer utover vår historie fra sin relativt nøytrale stilling, må vi også la anledning til å bedømme boken som den nærgående analyse den er av våre nasjonale problemer på historisk basis.

Allerede innledningskapitlet med dets orientering om Norges naturlige betingelser gir forfatteren anledning til å komme med prinsipielle betraktninger om våre historiske forutsetninger. «De lokale forhold» som har vært gjenstand for så megen harselas i vår litteratur, betrakter han som en avgjørende faktor i nasjonens liv. Vi tenker kanskje sjelden over det, men for en engiender er det sterke lokalpatriotiske innslag noe særmerkt for Norge. Årsaken mener han delvis er å finne i det faktum at den norske riksenhet nærmest var opphørt å eksistere under danskeveldet. Men han fremhever også at et fenomen som sprogstriden, som jo i høy grad avspiller de lokale forhold, den dag i dag opptar sinnene i påfallende sterk grad på bakgrunn av hva han regner for de mer presserende nasjonale behov.

For å kommentere et par avsnitt av *«Decline and Fall»* vil vi først vurdere boken i forhold til den brede plass den innehar i den norske historielitteratur. Akkurat i denne henseende dekker boken faktisk et behov, i betraktning av de mange og naive populærvitenskapelige artikler i de angelsaksiske land om disse våre primitive forfedre hvis barske egenskaper nu tjener moderne reklame og turistpropaganda. Dr. Derry rekapitulerer her det nu velkjente faktum at brutalitet og voldsomhet bare var en enkelt side av vikingtiden, mens han fester oppmerksomheten ved den statsdannende evne og de handelspolitiske aspekter. Fremfor alt bragte krigstogene nordboerne i forbindelse med kristendommen og derigjennom også den felleseuropæiske kultur.

At Norge ble kristnet vestfra, er et moment som forståelig nok også blir tilagt en stor vekt hos dr. Derry. Han fremhevet spesielt hvorledes Olavs-dyrkelsen bredte seg raskt utover i Europa og gjorde seg gjeldende med særlig tyngde i England hvor bare i London seks kirker var viet til ære for den norske helgen. Forfatteren stiller her spørsmålet om krigerkongen faktisk var i besittelse av spesielt høyverdige egenskaper eller om dyrkelsen av ham appellerte særlig til den nye nordiske kristendom. Han lar spørsmålet forbli ubesvart, men det er ikke desto mindre tydelig at dr. Derry med forkjærlighet ønsker å fremheve den kristne norske middelalderkultur som en særmerkt blanding av hjemlig tradisjon og europeiske impulser; en hovedsakelig bondekultur som inn til nyeste tid ble det dominerende trekk i den nasjonale struktur.

Middelalderen må sies fremdeles å være en lite avklart periode i vår forskning. Her står fremdeles syn mot syn, og det råder meningsforskjell om de enkelte problemer. Dr. Derry kaster seg ikke inn i denne diskusjonen som under alle omstendigheter er altfor fagbetonet i forhold til det som kan tas med i en populær fremstilling. Men når det gjelder den videre beretning helt opp til våre dager, finner vi hos ham en elendommelig blanding av påvirkning fra norsk historievitenskap med impulser fra den litterært pregede engelske historieskrivning. Dr. Derry har nok hentet sitt materiale fra P. A. Munch, Ernst Sars og de nyere historikere. Men man merker ikke desto mindre ånden fra Lord Acton, Macaulay og Trevelyan, en elegant sprogform hvor vidd og sarkasme liver opp fremstillingen, og hvor enhver detalj har sin sikre plass i den større sammenheng. En kapiteloverskrift som «Decline and Fall» bringer vel tanken hen på

Ernst Sars, men betegnelsen peker dessuten på Gibbons klassiske verk om Romerrikets undergang. Materialinnsamlingen i seg selv interesserer dr. Derry åpenbart likeså lite som de store forbilder. Som intellektuell type er han imidlertid i forhold til disse mindre entusiastisk og mer kritisk. De politiske forhold, og da spesielt den svensk-norske union, vurderer han delvis på en måte som vil få enkelte til å reagere. Om begivenhetene i forbindelse med 1905 sier han således at de i en viss forstand var «a storm in a teacup».

Norge hadde helt indre selvstyre, og den svenske utenrikspolitikk påførte oss ikke store utgifter, hadde langt mindre bragt oss opp i farlige krigerske eventyr. Han fremhever videre hvorledes svenskene som totalt overlegne i antall og ressurser viste en påfallende moderasjon og selvbeherskelse da nordmennene uten videre brøt over tvert og gikk sin vei.

«For alle nordmenn», skriver dr. Derry, «betegnet begivenheten kulminasjonen i deres nasjonale renessanse. De hadde lenge lidd av et mindreverdighetskompleks som gikk langt videre enn på det politiske område; gjennom størsteparten av det nittende århundre ble alt som var utrettet av nordmenn i videnskap, næringsliv, ja, endog sport, alltid høyroret befalt som en seler for en spesiell norsk mentalitet» Da så unionsoppløsningen var et faktum, ble resultatet en følelse av befrielse og en så oppdrevet selvfølelse «at man bare kan sammenligne med det andre folk gir uttrykk for når de har vunnet en storkrig. Det er neppe noen overdrivelse å påstå at mange nordmenn betraktet sin historie fra 1319 av lik en endeløs vandring i ødemarken som de nu var sloppet ut av og inn i det forjettede land».

En slik karakteristikk vil sannsynligvis etterhvert bli møtt med protester i Norge, dette så meget mer som den i tilspisset form også rummer ubehagelige sannheter. Det bør tilføyes at dr. Derry på de følgende sider utdyper fremstillingen så bildet blir mer nyansert og tilforlatelig. Han viser her i en mer nøktern stil hvorledes den unionspolitiske kontrovers i siste instans hverken skyldtes svensk overmot eller norsk underlegenhetskompleks, men en fundamental uenighet om fellesskapets politiske og forsvarsmessige funksjoner.

Dr. Derry påpeker gang på gang Norges bidrag til den europeiske kultur, men han unnlater heller ikke å fremheve de ytterligheter som nu engang kan være vrangsidene av en sterk nasjonalfølelse. De senere avsnitt i boken er i høy grad preget av Norge og de internasjonale forviklinger, et emne som forfatteren kjenner spesielt godt. Man merker her, enda tydeligere enn tidligere i fremstillingen, hvorledes det er en utlending som vurderer vår historie. Mange av de saker vi har vært opptatt med, både før og etter krigen, blir gitt en beskjednere plassering enn vi er vant til; derimot legger han vekt på Norges posisjon i en del av verden med kryssende strategiske interesser. Boken slutter da også med Atlanterhavsalliansen og Norges deltagelse i den.

Forsåvidt har forfatteren fullført sin krevende oppgave. Norges historie, mener han, forstår man best i den sammenheng at de avvikende lokale forhold skaper en individualistisk, ofte stridig nasjonal bevissthet, som også kommer til uttrykk i forholdet til nabostatene. Selv kan vi naturligvis mene om dette hva vi vil. Men vi bør være klar over at dr. Derrys syn kan bli utlandets i den utstrekning boken finner utbredelse. Den bør også leses i Norge, slik at vi får anledning til å betrakte vår nasjonale kultur i et videre og mer uavert perspektiv.

GUNNAR CHRISTIE WASBERG.